

w-album 14

2013

**Turun Eläin- ja Kasvitieteellinen Seura ry
Hyönteiskerho**

**Suomelle uusia sekä maastamme huonosti
tunnettuja ahmaspistiäislajeja
(Hymenoptera: Ichneumonidae) III**

Reijo Jussila

w-album

14 (2013)

ISSN 1795-665X

ISSN 1795-6668

ISBN 978-952-5793-16-1 (nid.)

ISBN 978-952-5793-17-8 (PDF)

w-album on hyönteistieteellinen verkkojulkaisuna ilmestyvä lehti, jossa julkaistaan laajahkoja paikallisfaunistisia hyönteisselvityksiä. Lehden pääasiallinen julkaisukieli on suomi. Lehti ilmestyy epäsäännöllisesti sen julkaisualaan sopivien artikkelien tarjonnasta riippuen.

Julkaisija: Turun Eläin- ja Kasvitieteellinen Seura, Hyönteiskerho
Publisher: Entomological Club of the Zoological and Botanical Society of Turku, Finland

Toimitus/Editors: Veli-Matti Mukkala
veli-matti@mukkala.fi

Antti Haarto
ahaarto@gmail.com

Käsikirjoitukset lähetetään sähköpostitse toimitukseen rtf-muodossa. Ennen julkaisemista käsikirjoitukset läpikäyvät asiantuntijatarkastuksen. Kirjoittajat vastaavat kielentarkastuksesta.

Manuscripts should be submitted to the editors as e-mail attachments in rtf-format. The manuscripts are reviewed by referees before publishing. The author(s) are responsible for the quality of the language.

Julkaisutapa: pdf-muodossa osoitteessa org.utu.fi/harrastus/TEKS/w-album/
Publication: in pdf-format at address org.utu.fi/harrastus/TEKS/w-album/

Lehden nimi, w-album, pohjautuu hyönteiskerhon logoon, joka on Ari Karhilahden tyyllittelemä jalavanopsasiipi (*Satyrium w-album*).

Suomelle uusia sekä maastamme huonosti tunnettuja ahmaspistiäislajeja (Hymenoptera: Ichneumonidae) III

Reijo Jussila

Zoological Museum, Section of Biodiversity and Environmental Research, Department of Biology, FI-20014 University of
Turku, Finland; reijo.jussila@utu.fi

Jussila, R. 2013: Suomelle uusia sekä maastamme huonosti tunnettuja ahmaspistiäislajeja (Hymenoptera:
Ichneumonidae) III. – w-album (14) 2013, 3-12.

Received 15.12.2012, accepted 10.7.2013

Lyhennelmä. Suomen faunalle ilmoitetaan kaksikymmentäkolme uutta ahmaspistiäislajia: *Ceratophygadeuon anurus* (Thomson), *Gnotus czekelii* (Kiss), *G. plectisciformis* (Schmiedeknecht), *Isadelphus longisetosus* (Schmiedeknecht), *I. rubripes* (Thomson), *I. tuberculatus* Horstmann, *Orthizema flavicorne* (Schmiedeknecht), *O. nigriventre* Horstmann, *Phygadeuon clypearis* Strobl, *Ph. ovaliformis* Dalla Torre, *Stibeutes brevicornis* (Lange), *S. buccatus* Horstmann, *S. coriaceus* Horstmann, *S. heterogaster* (Thomson), *S. pilosus* Horstmann, *Sulcarius fulviscapus* Townes, *S. strictus* Townes, *S. suecicus* Horstmann, *Theroscopus horsfieldi* Schwarz & Shaw, *Th. mariae* Schwarz & Shaw, *T. ochrogaster* (Thomson), *Uchidella brevicauda* Horstmann ja *U. longicaudata* Horstmann sekä Nyky-Suomelle uutena *Orthizema macrocerum* (Hellén). *Gnotus rugipectus* (Thomson) poistetaan Suomen faunasta. Ruotsille uusina lajeina ilmoitetaan *Orthizema macrocerum* (Hellén), *Stibeutes brevicornis* (Lange) ja *Theroscopus horsfieldi* Schwarz & Shaw. Virolle uusia lajeja ovat *Isadelphus longisetosus* (Schmiedeknecht), *Stibeutes brevicornis* (Lange), *Theroscopus mariae* Schwarz & Shaw ja *T. ochrogaster* (Thomson).

Otsikko in english

Abstract. *Ceratophygadeuon anurus* (Thomson), *Gnotus czekelii* (Kiss), *G. plectisciformis* (Schmiedeknecht), *Isadelphus longisetosus* (Schmiedeknecht), *I. rubripes* (Thomson), *I. tuberculatus* Horstmann, *Orthizema flavicorne* (Schmiedeknecht), *O. nigriventre* Horstmann, *Phygadeuon clypearis* Strobl, *P. ovaliformis* Dalla Torre, *Stibeutes brevicornis* (Lange), *S. buccatus* Horstmann, *S. coriaceus* Horstmann, *S. heterogaster* (Thomson), *S. pilosus* Horstmann, *Sulcarius fulviscapus* Townes, *S. strictus* Townes, *S. suecicus* Horstmann, *Theroscopus horsfieldi* Schwarz & Shaw, *T. mariae* Schwarz & Shaw, *T. ochrogaster* (Thomson), *Uchidella brevicauda* Horstmann and *U. longicaudata* Horstmann are reported as new to the Finnish fauna. *Orthizema macrocerum* (Hellén) is new to the current area of Finland. *Gnotus rugipectus* (Thomson) is removed from the Finnish fauna. *Orthizema macrocerum* (Hellén), *Stibeutes brevicornis* (Lange) and *Theroscopus horsfieldi* Schwarz & Shaw are new to Sweden and *Isadelphus longisetosus* (Schmiedeknecht), *Stibeutes brevicornis* (Lange), *Theroscopus mariae* Schwarz & Shaw and *T. ochrogaster* (Thomson) to Estonia.

Ahmaspistiäiset (Hymenoptera: Ichneumonidae) on Suomen lajirikkain hyönteisheimo. Se käsittää ainakin 2700 maastamme ilmoitettua lajia. Suomen faunalle uusia lajeja löytyy kuitenkin jatkuvasti lisää, sillä tutkimuksia on tehty verrattain vähän eikä tutkijoita ole ollut koskaan monia.

Terminologiassa on käytetty ennen kaikkea Pimplinae-käsikirjaa (Fitton ym. 1988).

Levinneisyystiedot on saatu Taxapad-luettelosta (Yu ym. 2005) ja alkuperäisjulkaisuista.

Artikkelin kerroskuvat on otettu Turun yliopiston Eläinmuseon Olympus SZX-16-mikroskoopin avulla.

Cryptinae, Phygadeuontini

Ceratophygadeuon anurus (Thomson, 1884)

Phygadeuon anurus Thomson, 1884

Phygadeuon parvicauda Thomson, 1885

Ks: Salla, Naruska, 7450:3594, 26.VI.2003, 1♀, M. Koponen leg. (kuva 1)

Laji eroaa suvun tähän saakka ainoasta suomalaisesta lajista *C. bellus* (Gravenhorst, 1829) [ilmoitettu nimellä *C. longiceps* (Thomson, 1884), ks. mm. Koponen ym. 1999] mm. ohuempien tuntosarvienvälien ja keskiruumiin etuselän sileämpien kylkien kautta (ks. tarkemmin Horstmann 1979).

Laji on tavattu aikaisemmin Ruotsista, Alankomaista, Saksasta, Ranskasta, Italiasta ja Turkista (Yu ym. 2005).

Kuva 1. *Ceratophygadeuon anurus* (Thomson). (Kuva: Eläinmuseo, TY, Ilari E. Sääksjärvi ©)

Gnotus rugipectus (Thomson, 1886)

Phygadeuon rugipectus Thomson, 1886

Laji on poistettava Suomen faunasta (Horstmann 1993). Sekä Jussilan (1965) että Hellénin (1967) ilmoitukset olivat virheelliset. Lajia on tavattu suuresta osasta Eurooppaa (Yu ym. 2005).

Gnotus czekelii (Kiss, 1924)

Hemiteles czekelii Kiss, 1924

EH: Kuhmoinen, Närvä, 684:334, 13.VII.1996, 1♀, R. Jussila leg.

Kn: Suomussalmi, Kaunislampi, 7263:3619, 27.VI.-2.VII.2011, 1♀, R. Jussila leg.

Ks: Kuusamo, Kiutaköngäs, 736:360, 11.-17.VII.1996, 1♀, J. Viramo leg.

Gnotus czekelii muistuttaa Suomesta ennestään tavattua lajia *G. tenuipes* (Gravenhorst, 1829). Se eroaa tästä pitkien ja ohuiden tuntosarviensa (esim. ensimmäisen siimanjaokkeen paksuus on 4,3 - 4,5 x sen pituus, jälkimmäisellä lajilla noin 3,0). Lisäksi sen metasoman ensimmäisen jaokkeen vatsakilpi ei ulotu ilma-aukkoihin saakka ja kolmannen tergiitin epipleura taittuu selkäkilvestä terävästi koko pituudeltaan, kun taas jälkimmäisellä lajilla taitto ulottuu vain selkäkilven puoliväliin.

Laji muistuttaa Horstmannin (1993) ja Borderan & Hernández-Rodriguezin (2004) kuvauksia, mutta sen metasoman toisesta selkäkilvestä puuttuvat pitkittäisjuovat.

Lajia on tavattu ainakin Unkarista ja Bulgariasta (Yu ym. 2005).

Gnotus plectisciformis (Schmiedeknecht, 1897)

Hemiteles plectisciformis Schmiedeknecht, 1897

V: Turku, Paattinen, 6737:3244, 29.IX.-12.X.2006, 1♀, R. Jussila leg.

EK: Virolahti, 672:353, 21.VIII.1975, 1♀, R. Jussila leg.

EP: Ilmajoki, Kivistönmäki, 6979:3279, 4.V.-1.VI.2002, 1♀, V-M. Mukkala leg. (kuva 2)

Laji muistuttaa eniten Suomesta aikaisemmin tunnettua lajia *G. macrurus* (Thomson, 1884), mutta esim. sen propodeumin area superomedia on selvästi leveyttään pitempi (ks. tarkemmin Horstmann 1993). Koiras on tuntematon.

Tätä Suomelle uutta lajia on tavattu aikaisemmin Saksasta, Ranskasta, Itävallasta ja Unkarista (Bordera & Hernández-Rodriguez 2004, Schwarz & Shaw 2011).

Kuva 2. *Gnotus plectisciformis* (Schmiedeknecht). (Kuva: Eläinmuseo, TY, Ilari E. Sääksjärvi ©)

Isadelphus longisetosus (Schmiedeknecht, 1897)

Hemiteles longisetosus Schmiedeknecht, 1897

V: Korppoo, 668:319, 16.VII.-6.IX.1997, 1♂, A. Haarto leg.

V: Korppoo, Hevosluoto, 6707:3200, 15.VII.-24.VIII.2008, 3♀♀, J. Vilen leg. (kuva 3)

V: Mietoinen, Perkko, 6732:3228, 15.VIII.-20.IX.1996, 1♀, A. Haarto leg.

V: Sauvo, Karuna, 6693:3256, 27.VII.1969, 1♂, 3.VI.-9.VII.1998, 2♂♂, 18.-28.VII.1999, 1♂, ja 15.VIII.-22.IX.2010, 1♂, R. Jussila leg.

V: Turku, Paattinen, 6737:3244, 1.-31.V.2004, 1♂, R. Jussila leg.

U: Kirkkonummi, Mäkiluoto, 664:335, 1.-12.VI.1996, 1♂, P. Sundell & K. Lundsten leg.

EK: Hamina, Pappilansaari, 671:351, 6.-10.VII.1998, 1♂, L. Luukkonen leg.

EH: Hämeenlinna, 676:336, 17.VIII.1976, 1♀, R. Jussila leg.

EH: Somero, 672:330, 29.V.-25.VI.2000, 1♂, M. Mutanen leg.

ES: Ruokolahti, 679:359, 3.VII.1975, 1♂, R. Jussila leg.

PK: Lieksa, Koli, 28.VI.1968, 1♂, R. Jussila leg.

Viro, Võru, Meremae, 31.VII.-3.VIII.2006, 1♂, R. Jussila leg.

Isadelphus longisetosus muistuttaa meiltäkin tavattavaa lajia *I. coriarius* (Taschenberg, 1865), mutta sillä on jälkimmäiseltä lajilta puuttuvat ylähuulen kaksi hammasta (ks. tarkemmin Horstmann 2009).

Laji on uusi sekä Suomen että Viron faunalle. Sitä on saatu aikaisemmin Ruotsista, Länsi- ja Keski-Euroopasta sekä Italiasta (Yu ym. 2005, Horstmann 2009).

Kuva 3. *Isadelphus longisetosus* (Schmiedeknecht). (Kuva: Eläinmuseo, TY, Ilari E. Sääksjärvi ©)

Isadelphus rubripes (Thomson, 1884)

Hemiteles rubripes Thomson, 1884

V: Mietoinen, Perkko, 6733:3222, 16.VII.-18.VIII.2004, 1♀, A. Haarto leg.

V: Nousiainen, Tepastus, 6735:3237, 2.-28.VIII.2004, 1♀ ja 18.V.-7.VIII.2006, 2♀♀, R. Jussila leg.

V: Turku, Paattinen, 6737:3244, 16.V.-7.VI.2005, 1♀, R. Jussila leg.

EH: Somero, Lehtimäki, 672:330, 6.V.-15.VI.2001, 11♀♀, A. Haarto & V-M. Mukkala leg.

EP: Ilmajoki, Kivistönmäki, 6979: 3275, 4.V.-1.VI.2002, 1♀, V-M. Mukkala leg.

EnL: Enontekiö, Pikku-Malla, 29.VI.1962, 1♀, B. Federley leg.

InL: Utsjoki, Kevo, 774:350, 29.VI.1961, 1♀, R. Jussila leg.

InL: Utsjoki, Kevo, 774:349, 25.VIII.1981, 1♀, S. Koponen & E. T. Linnaluoto leg.

Isadelphus rubripes muistuttaa hyvin paljon Suomessa yleistä lajia *I. inimicus* (Gravenhorst, 1829), mutta sen pää on vähemmän kaventunut ja propodeumin areolointi on vähäisempää (mm. costulat ja sivupituusharjut puuttuvat) (ks. tarkemmin Horstmann 2009). Koiras on toistaiseksi tuntematon.

Lajia on tavattu aikaisemmin Ruotsista, Länsi- ja Keski-Euroopasta sekä Bulgariasta (Yu ym. 2005, Horstmann 2009).

***Isadelphus tuberculatus* Horstmann, 2009**

V: Lohja 668:333, 14.VIII.1976, 1♀, R. Jussila leg.
 V: Nousiainen, Tepastus, 6735:3237 21.V.2002, 1♀ ja 2.VIII.-11.IX.2004, 1♀, R. Jussila leg.
 V: Sauvo, Karuna, 6693:3256, 16.VII.1982, 11♀♀, 10.-26.VIII.2000, 1♀ ja 21.VII.-14.VIII.2001, 1♀, R. Jussila leg.
 V: Turku, Paattinen, 6737:3244, 1.VIII.1983, 1♀, 16.X.1997, 1♀ ja 25.VIII.2004, 1♀, R. Jussila leg.

Lajin parhaita tuntomerkkejä ovat toisen siimanjaokkeen pituus (noin 4 x sen paksuus), mattapintaisen ylähuulen kaksi hammasta, keskimittainen munanasetin (vähemmän kuin 2 x takasäären pituus) ja mustat takalonkat (ks. tarkemmin Horstmann 2009). Koiras on toistaiseksi tuntematon.

Lajia on tavattu aikaisemmin Ruotsista ja Puolasta (Horstmann 2009).

***Orthizema flavicorne* (Schmiedeknecht, 1905)**

Hemiteles flavicornis Schmiedeknecht, 1905

V: Turku, Paattinen, 6737:3244, 17.VIII.-21.IX.2005, 1♀, R. Jussila leg.

Orthizema flavicorne eroaa muista Suomessa tavatuista lajeista mm. seuraavien ominaisuuksiensa kautta: ylähuuli on ilman kyhmyparia, tuntosarvet ovat kokonaan kellertävät ja ohuet (ensimmäisen siimanjaokkeen pituus on 4,4-4,9 x sen paksuus), etusiiven *3rs-m*-suoni puuttuu ja raajat ovat kokonaan vaaleat.

Tätä maallemme uutta lajia on saatu aikaisemmin Saksasta, Puolasta ja Ranskasta (Yu ym. 2005).

***Orthizema macrocerum* (Hellén, 1967)**

Charitopes macrocerus Hellén, 1967

V: Masku, Karevanrahka, 672:323, 4.VII.-10.VIII.1997, 1♀, A. Haarto leg. (kuva 4)

Ruotsi, Vb: Kronlund, Hällnäs 6.VIII.1977, 1♀, A. Nilsson leg.

Lajin erottaa helposti muista sukunsa lajeista mm. ylähuulessa olevasta kyhmyparista ja etusiiven puuttuvasta *3rs-m*-suonest (ks. tarkemmin Hellén 1967 ja Schwarz & Shaw 2011). Koiras on toistaiseksi tuntematon.

Lajia on saatu aikaisemmin vain Venäjän Petsamosta (Kuvernööri) (Hellén 1967). Se on siis sekä Nyky-Suomen että Ruotsin faunalle uusi.

Kuva 4. *Orthizema macrocerum* (Hellén, 1967). (Kuva: Eläinmuseo, TY, Ilari E. Sääksjärvi ©)

***Orthizema nigri ventre* Horstmann, 1992**

V: Nousiainen, Tepastus, 6735:3237, 25.VII-7.VIII.2004, 1♀, R. Jussila leg.
 EnL: Enontekiö, Anjaloanjin paljakka, 7686:3279, 11.-14.VII.2007, 1♀, R. Jussila leg. (K. Horstmann det.).

Naaras erottuu muista Suomesta tavatuista suvun lajeista mm. paksumpien tuntosarviensa sekä tukevampien takareisiensä ja -sääriensä kautta (ks. tarkemmin Schwarz & Shaw 2011). Lisäksi metasoma on kokonaan lähes musta, kun taas lähilajeilla siinä on punakeltainen keskiosa. Koiras on toistaiseksi tuntematon.

Tätä Suomelle uutta lajia on tavattu aikaisemmin Saksasta, Puolasta ja Ranskasta (Horstmann 1991, Schwarz & Shaw 2011).

Phygadeuon clypearis Strobl, 1901

V: Nousiainen, Tepastus, 6735:3237, 8.-28.VIII.2004, 1♂, R. Jussila leg. (kuva 5)

V: Sauvo, Karuna, 6693:3256, 10.-29.VII.1998, 1♂, R. Jussila leg.

U: Pyhtää, Kangasniemi, 670:347, 21.VII.-12.VIII.2000, 1♂, V-M. Mussalo leg.

EK: Kotka, Vuorenharju, 672:349, 8.-29.VII.2000, 1♂, V-M. Mussalo leg.

Koiraat eroavat Suomessa tavallisesta lajista *Phygadeuon cephalotes* Gravenhorst, 1829 mm. pyöristyneemmän takaraivon ja kokonaan punertavien lonkkien ja reisien kautta (jälkimmäisellä lajilla ne ovat mustat tai mustahkot).

Tätä Suomelle uutta lajia on tavattu aikaisemmin Ruotsista, Venäjältä ja Keski-Euroopasta (Yu ym. 2005).

Kuva 5. *Phygadeuon clypearis* Strobl, 1901. (Kuva: Eläinmuseo, TY, Ilari E. Sääksjärvi ©)

Phygadeuon ovaliformis Dalla Torre, 1901

Phygadeuon ovalis Thomson, 1884, *praeocc.*

V: Nousiainen, Tepastus, 6735:3237, 14.-22.VIII.2006, 1♀, R. Jussila leg.

V: Sauvo, Karuna, 6693:3256, 21.VII.1980, 1♀, 1.-27.VI.1999, 2♀♀, 23.VII.-9.VIII.2000, 1♀ ja 3.-20.VII.2001, 1♀, R. Jussila leg.

V: Turku, Pikisaari, 671:323, 23.VII.-6.VIII.2011, 1♀, M. Mikkola leg.

EH: Loppi, 673:336, 29.VII.-6.VIII.1988, 1♀, M. Kortelainen leg.

Phygadeuon ovaliformis muistuttaa meiltä entuudestaan tavattua lajia *P. exiguus* (Gravenhorst, 1829). Jälkimmäisellä lajilla etusiiven *Rs*-suoni on huomattavasti *2r-rs*-suonta pitempi ja postpetiolus sileäpintainen, kun taas *P. ovaliformis* -lajilla etusiiven suonisto on tältä osin tavanomainen ja postpetiolus karkeapintaisempi.

Lajia, joka on Suomelle uusi, on tavattu aikaisemmin sekä Ruotsista että monin paikoin Länsi- ja Keski-Eurooppaa (Yu ym. 2005).

Stibeutes brevicornis (Lange, 1911)

Stilpnus brevicornis Lange, 1911

V: Kaarina, 10.VI.1969, 1♀, R. Jussila leg.

V: Korpoo, Lökhholm, 669:313, 11.VI.1993, 1♀, R. Jussila leg. (kuva 6)

V: Turku, Paattinen, 6737:3244, 23.VI.1993, 1♂, R. Jussila leg.

St: Mouhijärvi, 683:328, 29.VI.1993, 1♂, R. Jussila leg.

EH: Somero, Häntälä, 6724:3300, 7.VI.2008, 2♂♂, R. Jussila leg.

EH: Tammela, Mustila, 6750:3324, 15.VI.2007, 1♂, M. Koponen leg.

ES: Taipalsaari, 678:356, 3.VII.1975, 1♀, R. Jussila leg.

PK: Tohmajärvi, Onkamo, 671:366, 13.VI.2001, 1♀, R. Jussila leg.

Ruotsi, *Srm*: Tullgarn, 7.VII.1977, 1♂, R. Jussila leg.

Viro, Lääne-Viru, Lahemaa, 25.V.1999, 1♀, M. Koponen leg.

Viro, Saarenmaa, Kaali, 20.V.1999, 2♂♂, M. Koponen leg.

Viro, Saarenmaa, Rahuste, 11.VI.1996, 1♂, R. Jussila leg.

Viro, Vormsi, Saxby, 6.VIII.2002, 1♂, M. Koponen leg.

Viro, Võru, Mursti, 27.V.1991, 1♂, M. Koponen leg.

Koiras muistuttaa Suomesta aikaisemmin löytynyttä lajia *S. cinctellus* (Fonscolombe, 1851), mutta sen metasoman ensimmäisen selkakilven pitkittäisharjut ja pitkittäisuurteet ulottuvat postpetioluksen puoliväliin, kun taas jälkimmäisellä lajilla postpetiolus on täysin sileä. Naaraan tuntomerkkejä ovat mm. tumman metasoman toisen selkakilven sileys ja mustien tuntosarvien huomattava paksuus (esim. toisen siimanjaokkeen paksuus on 1,2-1,4 x sen pituus). Muiden lähilajien naarailla tuntosavet ovat jonkin verran ohuimmat ja niiden tyviosa on vaalea (ks. tarkemmin Horstmann 2010).

Laji on Suomelle, Ruotsille ja Virolle uusi. Sitä on aikaisemmin saatu Isosta Britanniaasta (Englanti), Saksasta, Itävallasta ja Kroatiaasta (Horstmann 2010).

Kuva 6. *Stibeutes brevicornis* (Lange, 1911). (Kuva: Eläinmuseo, TY, Ilari E. Sääksjärvi ©)

***Stibeutes buccatus* Horstmann, 2010**

V: Houtskari, Hyppeis, 669:318, 5.-30.VI.1989, 1♀, H. Bruun leg.

V: Sauvo, Karuna, 6693:3256, 1.-27.VI.1999, 1♀, R. Jussila leg.

EP: Mustasaari, 30.VII.1958, 1♀, R. Jussila leg.

EP: Vaasa, 25.VII.1958, 1♀, R. Jussila leg.

Stibeutes buccatus muistuttaa meiltä aikaisemmin löydettyä lajia *S. heinemanni* Förster, 1850, mutta sen pää on selvästi kuutiomaisempi ja tuntosarvet paksummat (esim. toisen siimanjaokkeen paksuus on 2,4 x sen pituus, kun taas jälkimmäisillä lajeilla se on 1,5-2,3) (ks. tarkemmin Horstmann 2010).

Laji on ilmoitettu toistaiseksi vain Saksasta (Horstmann 2010).

***Stibeutes coriaceus* Horstmann, 2010**

V: Nousiainen, Tepastus, 6735:3237, 10.-26.VII.2005, 1♀, R. Jussila leg.

Lajin tunnistaa metasoman kiiltävähköstä postpetioluksesta, tukevahkoista tuntosarvista,

karkeahkopintaisen propodeumin pitkänomaisesta area superomediasta ja ylähuulen kellanpunaisesta alaosaasta (Horstmann 2010). Koiras on tuntematon.

Lajia on saatu aikaisemmin vain Saksasta (Horstmann 2010).

***Stibeutes heterogaster* (Thomson, 1885)**

Phygadeuon heterogaster Thomson, 1885

V: Nousiainen, Tepastus, 6735:3237, 1.-15.VII.2002, 1♂ ja 14.-22.VIII.2006, 1♂, R. Jussila leg.

V: Sauvo, Karuna, 6693:3256, 31.VII.-26.VIII.1997, 1♂, 11.-29.VII.1998, 1♂, 1.-29.VI.1999, 1♂, 31.VIII.-2.X.1999, 1♂, 10.VII.-9.VIII.2000, 3♂♂ ja 21.VII.-14.VIII.2001, 4♂♂, R. Jussila leg.

V: Taivassalo, Orikvuori, 6733:3208, 20.IV.-11.VI.2003, 1♂, A. Haarto & V-M. Mikkala leg.

EK: Hamina, Summa, 671:350, 1.-6.VII. 2004, 1♂, L. Luukkonen & T. Klemetti leg.

ES: Mikkeli, Otava, 6839:3506, 10.VIII.1996, 1♂, M. Koponen leg.

Koiraan parhaita tuntomerkkejä ovat sileä metasoman toinen selkakilpi, pituuttaan leveämpi propodeumin area superomedia, ohuet tuntosarvet (esim. ensimmäisen siimanjaokkeen pituus noin 2,5 x sen paksuus) sekä vaaleat raajat (ks. tarkemmin Horstmann 2010).

Naaraita ei ole toistaiseksi löytynyt Suomesta.

Lajia on levinnyt laajalti Eurooppaan (Horstmann 2010).

***Stibeutes pilosus* Horstmann, 1993**

V: Turku, Paattinen, 6737:3244, 1.-15.VIII.2004, 1♂, R. Jussila leg.

Laji eroaa muista sukunsa suomalaisista lajeista ennen kaikkea metasoman karkeapintaisista 1.-3. selkakilvistä, jotka suvun muilla lajeilla ovat sileät.

Lajia on tavattu aikaisemmin vain Espanjasta (Horstmann 2010).

***Sulcarius fulviscapus* Townes, 1983**

V: Korppoo, Lökholm, 6691:3197, 12.VI.1994, 1♂, R. Jussila leg.

V: Naantali, 671:322, 7.VI.1996, 1♀, R. Jussila leg.

V: Sauvo, Karuna, 6693:3256, 1.-27.VI.1999, 1♀, 24.VI.-9.VIII.2000, 1♂ (kuva 7) ja 3♀♀, R. Jussila leg.

V: Turku, Ruissalo, 671:323, 18.V.-11.VII.1994, 1♀, R. Jussila leg.

V: Turku, Paattinen, 6737:3244, 1.-11.VI.1999, 1♂, R. Jussila leg.

EH: Hämeenlinna, 676:336, 24.VI.1992, 1♀, Y. Ranta leg.

EP: Maksamaa (Maxmo), 4.-14.VI.1946, 1♂, W. Hellén leg.

PK: Lieksa, Koli, 700:364, 26.VI.1968, 1♀, R. Jussila leg.

KS: Kuusamo, Kiutaköngäs, 736:360, 11.-17.VII.1996, 1♂, J. Viramo leg.

KS: Kuusamo, Jäkälämutka, 7358:3618, 10.-15.VII.2000, 2♂♂, A. Haarto leg.

Ruotsi: Ång: Ängerån, 1.VII.-1.VIII.1978, 2♂♂, K. Müller leg.

Lajin naaraalla on punertavatyviset tuntosarvet, joissa on valkoiset satulat. Se erottuu helposti näiden ominaisuuksien kautta maastamme aikaisemmin tavatuista melko yleisistä lajeista *S. nigricornis* (Thomson, 1884), jonka tuntosarvet ovat kokonaan tummat, ja *S. biannulatus* (Gravenhorst, 1829), jonka valkosatulaisten tuntosarvienväli on kokonaan musta. Suvun koiraat ovat vaikeasti erotettavissa toisistaan. Tämän lajin keskikyljet ovat yleensä lähes sileät ja karvattomat, lonkat mustat sekä punertavat takareidet kärjestään tummat. Kuusamolaisilla yksilöillä keskikyljet ovat karkeapintaisemmat ja reidet enemmän tummentuneet.

Kuva 7. *Sulcarius fulviscapus* Townes, 1983. (Kuva: Eläinmuseo, TY, Ilari E. Sääksjärvi ©)

Tätä Suomelle uutta lajia on tavattu aikaisemmin Ruotsista, Tanskasta ja Venäjältä Moskovan alueelta.

***Sulcarius strictus* Townes, 1983**

InL: Utsjoki, Kevo, 774:350, 16.VII.1961, 1♀, R. Jussila leg.

Naaras muistuttaa eniten *S. biannulatus* -lajia, mutta mm. sen pronotum on vähemmän karvoittunut ja metasoman neljäs selkakilpi on kokonaan vaalea, kun taas jälkimmäisellä se on musta (ks. tarkemmin Townes 1983 ja Horstmann 1991). Koiras on toistaiseksi tuntematon.

Tätä Suomelle uutta lajia on tavattu aikaisemmin vain Ruotsin Messauresta.

***Sulcarius suecicus* Horstmann, 1992**

V: Sauvo, Karuna, 6693:3256, 25.VI.-2.VII.2001, 1♀, R. Jussila leg.

U: Pyhtää, Hartikanmäki, 670:345, 5.VI.-15.VII.2000, 1♀, L. Luukkonen leg.

EK: Virolahti, Hanski, 670:353, 12.-22.VI.1999, 1♀, T. Klemetti leg.

Naaraat muistuttavat *S. fulviscapus* -lajia, mutta takareidet ovat jonkin verran ohuempia (pituus 5,4-5,9 x paksuus, jälkimmäisellä naaraalla 4,8-5,2). Postpetiolus on lisäksi kokonaan vaalea, kun taas jälkimmäisellä lajilla sen etupuolisko on tumma (ks. tarkemmin Horstmann 1991). Koiras on toistaiseksi tuntematon.

Tätä Suomelle uutta lajia on tavattu aikaisemmin vain Ruotsista (Smoolannista ja mahdollisesti Lapista) (Horstmann 1991).

***Theroscopus horsfieldi* Schwarz & Shaw, 2011**

V: Naantali, 15.VII.1998, 1♀, J. Jussila leg.
 V: Nousiainen, Tepastus, 6735:3237, 29.VIII.-11.IX.2004, 1♀ ja 6.-30.VI.2008, 1♀, R. Jussila leg.
 V: Sauvo, Karuna, 6693:3256, 10.-22.VII.1991, 1♀, 20.VI.-2.VII.1997, 1♀, 8.-23.VI.2000, 2♀♀ ja 26.VI.-2.VII.2001, 1♀, R. Jussila leg.
 V: Turku, Paattinen, 6737:3244, 1.-15.IX.2004, 2♀♀ ja 1.-16.VIII.2005, 1♀, R. Jussila leg.
 V: Turku, Ruissalo, 671:323, 19.VII.1988, 2♀♀ ja 1.-15.IX.2004, 1♀, R. Jussila leg.
 U: Pyhtää, Korkeaharju, 670:347, 15.IX.-21.X.2000, 1♀, V-M. Mussalo leg.
 OP: Ii, Seljanperä, 734:342, 2.VII.1997, 1♀, R. Jussila leg.

Ruotsi, Ång: Ängerån, 5.VII.1978, K. Müller leg.

Lajin erottaa selvästi muista suvun suomalaisista lajeista mm. lähes tasaisen tummista tuntosarvistaan, leveästä postpetioluksestaan ja normaalin kokoisista takanilkkojen viidensistä jaokkeistaan. Ylähuulen alareuna on enemmän tai vähemmän kohollaan ja metasoman ensimmäinen ja toinen selkäkilpi ovat voimakkaasti pitkittäisuurteiset. Koiras on toistaiseksi tuntematon.

Lajia on tavattu aikaisemmin vain Isosta Britanniaasta Skotlannista ja Itävallasta (Schwarz & Shaw 2011). Se on siis sekä Suomelle että Ruotsille uusi.

***Theroscopus mariae* Schwarz & Shaw, 2011**

St: Luvia, 6826:3206, 5.X.2007, 1♀, P. Valtonen leg.
 KemL: Pelkosenniemi, 7446:3523, 28.VI.2002 1♀, M. Koponen leg.

Viro, Saarenmaa, Viidumägi, 1.VI.1990, M. Koponen leg.

Theroscopus mariae on helposti erotettavasti muista sukunsa lajeista mm. tukevan munanasettimensa ja karvaisuutensa perusteella (esim. takasäären selkäpuolen karvat ovat melkein yhtä pitkät kuin sen ulompi kannus). Ks. tarkemmin Schwarz & Shaw 2011. Koiras on toistaiseksi tuntematon.

Tätä sekä Suomelle että Virolle uutta lajia on saatu aikaisemmin Isosta Britanniaasta sekä Englannista että Skotlannista ja Itävallasta (Schwarz & Shaw 2011).

***Theroscopus ochrogaster* (Thomson, 1888)**

Theroscopus rotundator Aubert, 1989

A: Maarianhamina, 668:310, 20.VII.1975, 1♀, R. Jussila leg.
 V: Nousiainen, Tepastus, 6735:3237, 1.-31.VIII.2003, 1♀, 21.VII.-6.IX.2005, 4♀♀, 10.-26.VII.2005, 1♀ ja 20.VI.-14.VIII.2006, 2♀♀, R. Jussila leg.
 V: Sauvo, Karuna, 6693:3256, 3.VII.-26.VIII.1998, 2♀♀, 2.-30.8.1999, 5♀♀ (kuva 8), 5.VI.-9.VIII.2000, 3♀♀, 3.-20.VII.2001, 1♀ ja 24.VI.-2.VII.2002, 1♀, R. Jussila leg.
 V: Turku, Paattinen, 6737:3244, 22.VII.1992, 1♀ ja 1.-12.VII.2005, 2♀♀, R. Jussila leg.
 V: Vahto, 672:324, 7.VII.1991, 1♀, R. Jussila leg.
 U: Kirkkonummi, Mäkiluoto, 664:335, 26.VII.-9.VIII.1998, 1♀, P. Sundell & K. Lundsten leg.
 St: Vammala, Karkku, 682:328, 17.VI.1979, 1♀, R. Jussila leg.
 EK: Kotka, Itäranta, 671:349, 11.-17.VII.1998, 1♀, L. Luukkonen leg.
 EH: Korpilahti, 9.VIII.1964, 1♀, R. Jussila leg.
 EH: Ypäjä, 7.VII.1970, 1♀, J. Laukkonen leg.
 ES: Mikkeli, Otava, 6839:3504, 29.VI.-2.VII.2010, 1♀, A. Kullberg leg.
 PP: Kemin maalaiskunta, 9.VII.1969, 1♀, R. Jussila leg.
 PP: Tornio, 7313:3370 1.-5.VII.2008, 1♀, R. Jussila leg.
 Ks: Suomussalmi, Kaunislampi, 7263:3619, 27.VI.-1.VII.2011, 1♀, A. Haarto leg.
 InL: Utsjoki, 17.VII.1959, 1♀, R. Jussila leg.

Ruotsi, Vb: Kronlund, Hällnäs, 30.VIII.1976, 1♀ ja 7.VIII.1977, 1♀, A. Nilsson leg.

Ruotsi, Ång: Ängrån, 1.VIII.1978, 1♀, K. Müller leg.
 Viro, Võru, Suur-Munamägi, 27.V.1991, 1♀, M. Koponen leg.

Naaraan tunnistaa lähinnä siipien tumman väriläiskän puuttumisesta, munanasettimen alapuolen hampaista ja kärjen selkäpuolella olevasta väkäsestä sekä takaruumiin laajasta oranssinväristä (ks. tarkemmin Schwarz & Shaw 2011). Koiraita ei liene varmuudella selvitetty.

Tämä laji on uusi sekä Suomelle että Virolle. Sitä on tavattu aikaisemmin Ruotsista, Saksasta, Puolasta, Isosta Britanniaasta, Unkarista ja Ranskasta (Yu ym. 2005, Schwarz & Shaw 2011).

Kuva 8. *Theroscopus ochrogaster* (Thomson, 1888).
(Kuva: Eläinmuseo, TY, Ilari E. Sääksjärvi ©)

Kuva 9. *Uchidella brevicauda* Horstmann, 1993. (Kuva: Eläinmuseo, TY, Ilari E. Sääksjärvi ©)

***Uchidella brevicauda* Horstmann, 1993**

V: Korppoo, Lökhalm, 6691:3197, 12.VI.1992, 1♀, R. Jussila leg. (kuva 9) (K. Horstmann det.)

V: Turku, Pikisaari, 671:323, 24.VI.-7.VII.1998, 1♀, M. Mikkola leg.

Suku *Uchidella* Townes, 1957 on maallamme uusi. Se muistuttaa lähinnä sukuja *Gnotus* Förster, 1869 ja *Stibeutes* Förster, 1850, mutta sen poskiharju (*carina genalis*) ulottuu yläleuan tyveen saakka, kun taas jälkimmäisillä suvuilla se kiinnittyy suuharjuun (*carina oralis*).

Uchidella brevicauda eroaa muista sukunsa kolmesta eurooppalaisesta lajista mm. kiiltävän pään, mustan ylähuulen ja pitkänomaisen area superomedian kautta (1,1-1,3 x leveyttä pitempi). Munanasettimen pituus on 0,6-0,7 x takasäären pituus. Katso tarkemmin Horstmann 1993.

Lajia on saatu aikaisemmin Ruotsista, Isosta Britannista Englannista ja Skotlannista, Saksasta ja Puolasta (Horstmann 1993, Yu ym. 2005, Schwarz & Shaw 2011).

***Uchidella longicaudata* Horstmann, 1997**

Uchidella longicaudata Horstmann, 1993,
homonym

EK: Virolahti, 671:353, 20.VII.1977, 1♀, R. Jussila leg.

Laji eroaa edellisestä lajista mm. pitemmän munanasettimen (pituus 1,1-1,2 x takasäären pituus) ja propodeumin leveämmän area superomedian kautta (pituus 0,8-0,9 x leveys).

Lajia on saatu aikaisemmin ainakin Ruotsista, Isosta Britannista sekä Englannista että Skotlannista ja Puolasta (Horstmann 1993, Yu ym. 2005, Schwarz & Shaw 2011).

Kiitokset

Kiitän seuraavia henkilöitä avunannosta: FT Antti Haarto (Mynämäki, Suomi), Dr. Klaus Horstmann (Würzburg, Saksa), FT Veli-Matti Mukkala (Kaarina, Suomi), dosentti Ilari Sääksjärvi (Naantali, Suomi) ja FT Gergely Várkonyi (Kuhmo, Suomi).

Acknowledgements

I would like thank the following persons for helping in many ways during the study: Dr. Antti Haarto (Mynämäki, Finland), Dr. Klaus Horstmann (Würzburg, Saksa), Dr. Veli-Matti Mukkala (Kaarina, Finland), Adj. prof. Ilari Sääksjärvi (Naantali, Finland) and Dr. Gergely Várkonyi (Kuhmo, Finland).

Kirjallisuus (References)

- Bordera, S. & Hernández-Rodríguez 2004: Three new species of *Stibeutes* and *Gnotus* (Hymenoptera: Ichneumonidae) from holm-oak and cork-oak Mediterranean forests. – *Insect. syst. evol* 35: 65-78.
- Fitton, M. G., Shaw, M. R. & Gauld, I. D. 1988: Pimplinae Ichneumon-flies. Hymenoptera, Ichneumonidae (Pimplinae). – *Handbooks for the identification of British insects* 7: 1, 1-110.
- Hellén, W. 1967: Die ostfennoskandischen Arten der Kollektivgattungen *Phygadeuon* Gravenhorst und *Hemiteles* Gravenhorst (Hymenoptera, Ichneumonidae). – *Not. Entomol.* 47: 81-116.
- Horstmann, K. 1979: Revision der europäischen Arten der Gattung *Ceratophygadeuon* Viereck (Hymenoptera, Ichneumonidae). – *Zeitschr. der Arbeitsgemeinschaft Österr. Entomol.* 31: 41-48.
- Horstmann, K. 1991: Revision einiger Gattungen und Arten der Phygadeuontini (Hymenoptera, Ichneumonidae). – *Mitt. Münch. Entomol. Ges.* 81 (1991): 229-254.
- Horstmann, K. 1993: Die europäischen Arten von *Gnotus* Förster und *Uchidella* Townes (Hymenoptera, Ichneumonidae, Cryptinae). – *Zeitschr. der Arbeitsgemeinschaft Österr. Entomol.* 45: 35-45.
- Horstmann, K. 2009: Revision der europäischen Arten von *Isadelphus* Förster, 1867 (Hymenoptera, Ichneumonidae, Cryptinae). – *Entomofauna* 30, 473-492.
- Horstmann, K. 2010: Revision der europäischen Arten von *Stibeutes* Förster, 1850 (Hymenoptera, Ichneumonidae, Cryptinae). – *Entomofauna* 31; 229-264.
- Jussila, R. 1965: The Ichneumonidae of the Kevo area in Inari Lapland (Finland). – *Ann. Univ. Turku A, II*: 34 (Rep. Kevo Subarctic Sta. 2): 1-186.
- Koponen, M., Jussila, R. & Vikberg, V. 1999. Suomen loispistiäisluttelo (Hymenoptera, Parasitica). Osa 3. heimo Ichneumonidae, alaheimo Cryptinae. – *Sahlbergia* 4 (1-2): 19-52.
- Schwarz, M. & Shaw, M. R. 2011: Western Palaearctic Cryptinae (Hymenoptera: Ichneumonidae) in the National Museums of Scotland, with nomenclatural changes, taxonomic notes, rearing records and special reference to the British check list. Part 5. Tribe Phygadeuontini, subtribe Phygadeuontina, with descriptions of new species. – *Entomologist's Gazette* 62: 175-210.
- Townes, H. 1983: Revisions of twenty genera of Gelini (Ichneumonidae). – *Amer. Entomol. Inst.* 35, 1-281.
- Yu, D. S., van Achterberg, K. & Horstmann, K. 2005: Biological and taxonomical information: Ichneumonoidea 2004. – Taxapad Interactive Catalogue, Vancouver.